

REGIONALNI CENTER ZA OKOLJE
za srednjo in vzhodno Evropo

**Strokovna priporočila za sodelovanje javnosti pri strateških
presoajah vplivov na okolje**

(predlog)

Avtorji:

dr. Branko Kontić, IJS

Milena Marega, REC

Julija Škarabot, REC

dr. Drago Kos, FDV

Albin Keuc, Gaja

Priprava priporočil za sodelovanje javnosti pri strateških presoajah vplivov na okolje je nastajala v sklopu projekta Regionalnega centra za okolje REC, ki sta ga podprla Ministrstvo za okolje, prostor in energijo in Veleposlaništvo Velike Britanije v Sloveniji iz programa British Grants Slovenia.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE, PROSTOR
IN ENERGIJO

British
Grants
Slovenia

Kazalo:

1. Uvod	3
2. Pomen strateškega presojanja	4
3. Prednosti in ovire za vkljuceanje javnosti v postopke SPVO	6
4. Udeleženci pri SPVO	7
5. Sestavine ucinkovitega sodelovanja javnosti	8
5.1. Ugotavljanje interesa javnosti za sodelovanje	8
5.2. Nacrt sodelovanja javnosti	8
Namen sodelovanja	8
Cilji sodelovanja	9
Potek sodelovanja	9
Metode	9
Urniki	10
Seznam informacij in gradiv potrebnih za sodelovanje javnosti	10
Nacin zbiranja, obravnave in upostevanja pripomb in predlogov	10
5.3. Obveščanje o možnostih za sodelovanje	10
5.4. Motiviranje in pomoc interesnim skupinam za sodelovanje	11
6. Faze SPVO in vkljuceanje javnosti	11
6.1. Ugotavljanje potrebnosti SPVO (screening) (1. faza)	12
Imenovanje recenzijske skupine, ki izdelava projektno nalogo za SPVO in kasnejšo recenzijo	13
6.2. Dolocitev obsega in poudarkov SPVO - scoping (2. faza)	13
Dolocitev obsega in poudarkov SPVO	13
Dolocitev meril in orodij za ocenjevanje plana/programa	15
6.3. Presojanje ciljev plana/programa (3. faza)	15
Presoja upostevanosti okoljskih ciljev v strateških in specifininih ciljih plana/programa	15
Ocena skladnosti, kompletnosti in prilagodljivosti	16
6.4. Presojanje in predlogi novih alternativ (4. faza)	16
Presoja postopka izbora alternativ	17
6.5. Priprava programa monitoringa, merjenje in nadzor vplivov na okolje in zdravje (5. faza)	18
6.6. Ocena skladnosti, celovitosti in prilagodljivosti plana/programa (6. faza)	18
Izdelava recenzije »porocila za SPVO«, predstavitev SPVO	18
Predložitev SPVO pristojnemu organu	19
Predstavitev SPVO pristojnemu organu	20
Sprejem plana/programa	20
6.7. Monitoring izvajanja plana/programa (7. faza)	20
7. Dosedanji problemi v zvezi s ŠRO, CPVO in SPVO ter možne rešitve	22
8. Pravne podlage za sodelovanje javnosti pri SPVO	24
9. Viri in literatura	27

1. Uvod

Postopek SPVO je ena redkih institucionalnih možnosti za sodelovanje javnosti v odločevalskih procesih. Zato je namen strokovnih priporočil prispevati k čim boljši uporabi teh možnosti in razvoju dobrih praks v Sloveniji. Interes splošne javnosti za sodelovanje v postopkih strateških presoj vplivov na okolje (SPVO) pogosto ni velik, saj je za sodelovanje potrebno dobro poznavanje tematike, seznanjenost s strokovnimi gradivi in minimalna motivacija prispevati k reševanju javnih zadev. Zato pa je toliko bolj izražen interes organizirane javnosti, okoljskih nevladnih organizacij.

Priporočila nudijo natančnejše opredelitve postopka sodelovanja interesnih skupin pri SPVO, njihov cilj pa je omogočiti in usmeriti pripravljavce »poročila za SPVO« in interesnih skupin v tvorbo medsebojno partnersko sodelovanje.

Priporočila so namenjena vsem, ki se želijo spoznati s postopkom SPVO in možnimi oblikami sodelovanja. V pomoč so lahko tistim, ki se v svojem profesionalnem delu srečujejo s postopkom strateških presoj vplivov na okolje in bi želeli vanj kar najbolj učinkovito vključiti različne interesne skupine ter predstavnike javnosti. Prav tako so praktična navodila v pomoč vsem predstavnikom interesnih skupin, ki vstopajo v proces SPVO.

Kljub temu, da se v gradivu večinoma uporablja pojem »sodelovanje javnosti«, je potrebno poudariti, da lahko pri SPVO sodelujejo tudi interesne skupine, ki ne delujejo v javnem prostoru. V prvi vrsti so to socialno šibkejšje skupine, ki pri sodelovanju potrebujejo pomoč. Istocasno v procesu nastajanja SPVO lahko nastopijo tudi družbeno zelo močne skupine, ki ne delujejo javno, temveč skušajo svoje interese uveljavljati po formalnih in neformalnih poteh. Prav zato je odprtost in transparentnost participativnih postopkov zelo pomembna. Da bi bila izdelava SPVO kar se da demokratična, je potrebno prvi skupini omogočiti sodelovanje, drugo pa je treba prisiliti v javno, tj. transparentno sodelovanje.

Pri pripravi priporočil smo, poleg slovenskega in EU pravnega reda ter priporočil mednarodnih konvencij,¹ upoštevali tudi strokovna priporočila različnih avtorjev ter dosedanje slovenske in mednarodne izkušnje.² Pricujoče gradivo je razdeljeno na dva dela. V prvem delu so predlogi in priporočila za participativen postopek strateškega presojanja planov/programov. V drugem delu so metodološka razmišljanja o sami vsebini strateškega presojanja.

Izhajali smo iz razmer in možnosti za sodelovanje interesnih skupin do sedaj in poskušali identificirati možnosti za razvoj sodelovanja javnosti v bodoče. Zaradi sprejema različnih zakonskih obveznosti³ v nekaj prihodnjih letih lahko pričakujemo veliko več postopkov sodelovanja javnosti pri SPVO. Z izdelavo SPVO za regionalne in lokalne plane/programme ter za različne sektorske dokumente, se bodo čedalje bolj oblikovali tudi specifični tipi sodelovanja interesnih skupin.

Postopki vključevanja in sodelovanja javnosti prispevajo k razvoju participativne demokracije in trajnostnega strateškega načrtovanja v Sloveniji.

¹ Zakon o varstvu okolja (1993), osnutek novega Zakona o varstvu okolja (avgust 2003), Aarhuška konvencija, Direktiva o sodelovanju javnosti pri oblikovanju določenih planov in programov, ki se tičejo okolja (2003/35/EC), ki dopolnjuje direktivi 85/337/EEC in 96/61/EC z vidiki sodelovanja javnosti in dostopa do pravnega varstva.

² Glej REC-ove projekte na temo SPVO v 8. poglavju.

³ V pripravi (jesen 2003) je nov zakon o varstvu okolja, ki določa obveznost SPVO za programe, plane, nacрте in druge akte, ki vplivajo na okolje. Zakon bo predvidoma sprejet do konca leta 2003.

2. Pomen strateškega presojanja

Zgodovinsko gledano je strateško presojanje vplivov na okolje presojanje prostorskih nacrto. Pri tem gre za iskanje soglasja v družbi o razmestitvi dejavnosti v prostoru ob največji racionalnosti in gospodarski učinkovitosti ter najmanjših posledicah za prostor/okolje. Gre torej za optimalizacijo rabe prostora. Zato je sinonim za strateško presojanje vplivov na okolje/prostor celovito presojanje vplivov na okolje (CPVO). Ker razprave o tem potekajo na najvišji nacrtovalski, to je strateški ravni, od tod nekoliko zavajajoče ime strateška presoja.

V sistemu presoj vplivov na okolje/prostor, kakršne poznamo in so uzakonjene v Sloveniji, zavzema celovita presoja vplivov na okolje pomembno mesto.

Skupaj s študijo ranljivosti okolja (ŠRO) in projektno presojo vplivov na okolje (PVO), naj bi sistem zagotavljal usklajeno rabo in varstvo prostora. Žal pa sistem doslej ni zaživel kot je bilo predvideno, predvsem zaradi nekaterih ovir povezanih s tolmacenjem in izvajanjem ŠRO (o tem nekoliko več v II. delu dokumenta).

Hkrati se danes soocamo s spreminjanjem nekaterih vsebin zakona o varstvu okolja, ki namesto ŠRO predvideva izdelavo tkim. »okoljskih izhodišč«. Osnutek predvideva, da ministrstvo v sodelovanju z ministrstvi, pristojnimi za rabo in varstvo naravnih dobrin, pripravi okoljska izhodišča, katere bi kot obvezno podlago za pripravo planov, programov in nacrto na področju urejanja prostora, upravljanja voda, gospodarjenja z gozdovi, lova, ribištva, rudarstva, kmetijstva, energetike, industrije, transporta, ravnanja z odpadki in odpadnimi vodami, oskrbo prebivalstva s pitno vodo, telekomunikacij in turizma, predpisala vlada.

Okoljska izhodišča naj bi vsebovala zlasti:

- opis stanja okolja in njegovih delov, vključno s stopnjo njegove onesnaženosti, in rabe naravnih dobrin,
- povzetek obveznosti ratificiranih mednarodnih pogodb, ki zavezujejo Republiko Slovenijo glede povzročanja čezmejnih vplivov na okolje in zmanjševanje globalnega onesnaževanja okolja,
- prikaz varstvenih, varovanih, zavarovanih, degradiranih in drugih območij, na katerih je zaradi varstva okolja, varstva naravnih virov ali ohranjanja narave predpisan poseben pravni režim,
- prikaz območij ali delov okolja, razvrščenih v razrede ali stopnje,
- povzetek veljavnih pravnih režimov na območjih ali delih okolja iz 3. in 4. točke tega odstavka in
- prikaz območij omejene rabe prostora zaradi obratov, v katerih lahko pride do večje nesreče.

Okoljska izhodišča naj bi vsebovala tudi okvire za programiranje, planiranje in nacrtovanje posegov v okolje, da bi se glede na doseženo stopnjo obremenitve okolja ali njegovo občutljivost za posamezno vrsto posegov preprecilo, omejilo ali zmanjšalo njegovo nadaljnje obremenjevanje.

Problemi so se doslej pojavljali na povsem praktični ravni (ne zgolj na sistemsko-upravni), ko so različni uporabniki prostora in senzibilna javnost zaceli ugotavljati, da projektne presoje vplivov na okolje (PVO) ne zagotavljajo zadostnega varstva in izpolnjevanja dolgoročnih, strateških interesov/ciljev v zvezi z okoljem in razvojem. Aktualizirale so se zahteve po celostnem, ne zgolj tehnološko orientiranem presojanju dejavnosti, kar je pomenilo poudarjeno presojo ustreznosti umeščanja dejavnosti v prostor. Ker je bilo v konkretnih, spornih situacijah

malo možnosti za preseljevanje dejavnosti ali spremembe lokacij npr. industrijskih con (zaradi iracionalnih ekonomskih posledic in dolgotrajnosti iskanja ter potrditve novih območij za tovrstne cone), so se posledicno izostrile zahteve po vnaprejšnjem presojanju namenske rabe prostora – to je celovitih presojah. V nekaterih primerih je javnost pri tem upravičeno dobila (oziroma izborila) pomembno (in včasih odločilno) vlogo. Ostalo pa je odprto, kako izvajati postopke usklajevanja, da se prepreči ekstremizem druge vrste, to je popolna blokada proizvodno-industrijske in investicijske aktivnosti, ki jo je javnost implicitno ter eksplicitno zahtevala največkrat skozi ukinitvev dejavnosti in con, manj pa skozi njihovo preseljevanje (o slednjem javnost ponavadi ne ponuja alternativ, pač pa zgolj postavlja zahteve).

Eno najpomembnejših vprašanj je tako postalo, kako doseči soglasje med zainteresiranimi oziroma prizadetimi o »pravi meri« in »pravi lokaciji« za posamezne dejavnosti. Z vidika prizadetih v poseljenem prostoru skoraj ni mogoče najti »prave lokacije«.

Priložnost za doseganje soglasja o tem na nacelni rani – to je postopkovno – se odpira v okviru uzakonjenja strateške presoje vplivov na okolje v novem zakonu o varstvu okolja. Razprave, tudi v okviru pricujočega dokumenta, naj bi prispevale konkretne usmeritve in morda celo rešitve.

I. del

3. Prednosti in ovire za vkljucevanje javnosti v postopke SPVO

Med prednosti vsekakor sodijo:

- *predstavniki javnosti spoznajo stališča, interese in argumente drugih skupin za obravnavano vsebino,*
- *vecji nabor možnih idej in rešitev,*
- *vkljucevanje lokalnega znanja,*
- *vecja transparentnost postopka priprave »porocila za SPVO«⁴ oz. »okoljskega porocila«,*
- *boljša kakovost SPVO in plana/programa,⁵*
- *vecja družbena sprejemljivost plana/programa,*
- *boljše možnosti za implementacijo.*

Med možne ovire sodijo naslednja dejstva in okoliščine:

- *dodatno delo s strani pripravljavcev »porocila za SPVO«*

Predpogoj za uspešno sodelovanje javnosti je prepoznavanje pomena in vrednosti sodelovanja javnosti. Ker javne oblasti sprejemajo odlocitve v imenu prebivalstva, je kljucnega pomena, da so stališča javnosti znana in razumljena. Zacetne zadržke uslužbencev javnih oblasti in strokovnih sodelavcev o smiselnosti vkljucevanja javnosti je možno preseči z ugotovitvijo, da so končna gradiva zaradi sodelovanja javnosti boljša.

- *casovno podaljšanje postopka priprave*

Jasne casovne opredelitve casovnih terminov, v katerih lahko javnost posreduje svoje predloge in pripombe lahko odpravijo bojazni, da bo proces sodelovanja javnosti zavlekel postopke in upocasnil dinamiko priprave SPVO. Cas, namenjen sodelovanju javnosti, je kratek v primerjavi s casom, ki je potreben za odpravo posledic slabih odlocitev ali v primerih blokad javnosti, ki ni bila pravocasno ustrezno informirana.

- *težavno vodenje postopkov sodelovanja javnosti*

Jasne opredelitve ciljev, metod in nacinov sodelovanja javnosti bodo omejila kaoticnost in prispevala k realnim pricakovanjem izidov sodelovanja vseh udeleženi. Predstavniki interesnih skupin lahko sodelujejo le na nacin konstruktivnega argumentiranega dialoga. To nacelo naj bi veljalo za vse udeležence razprave, predvsem pa, kdo in kako bo presojal »konstruktivnost«. Potrebno je doseči pravo ravnotežje med demokraticnostjo in ucinkovitostjo priprave porocila in postopka SPVO.

- *financni stroški sodelovanja javnosti*

Sodelovanje javnosti sicer zahteva dodatna financna sredstva, ki pa so najveckrat zanemarljiva s stroški, ki lahko nastanejo zaradi nelegitimnosti (družbene sprejemljivosti

⁴ Osnetek Zakona o varstvu okolja uporablja izraz oziroma besedno zvezo »okoljsko porocilo« namesto »porocilo za SPVO«. V nadaljevanju teksta uporabljamo predlogo »porocilo za SPVO«, z namenom, da se ne izgubi neposredna zveza s »strateško presojo vplivov na okolje«. Hkrati tudi opozarjamo, da lahko besedna zveza »okoljsko porocilo« zaradi podobnosti z drugimi poimenovanji (na primer porocilo o stanju okolja), dodatno zamegli razumevanje vsebine in namena *strateškega* presojanja vplivanja priprave in izvajanja programov, nacrto ali planov na okolje. Glej še poglavje o študiji ranljivosti okolja in okoljskih izhodiščih (2. poglavje).

⁵ Kriterije, ki bi dolocali kakovost SPVO, bo potrebno v prihodnje še natančneje opredeliti

postopkov). Razprava lahko opozori na velike pomanjkljivosti projekta ali celo prepriča sprejetje napacnih in neprimernih odločitev.

- *neusposobljenost javnosti za sodelovanje*

Pripravljalci »porocila za SPVO« in udeleženci postopka SPVO morajo zainteresiranim pomagati pri razumevanju problematike. Odločitev med različnimi alternativami bo lažja, če bodo sodelujoči javnosti predstavljeni konkretni rezultati, ki jih različni nacrti lahko prinesejo. Gradiva naj bodo predstavljena tudi v obliki, ki omogoča razumevanje nestrokovnjakom.

- *nezainteresiranost javnosti za sodelovanje*

S predstavitvijo nacrta sodelovanja v zgodnji fazi priprave je v splošni javnosti možno preseči predstavo, da se ne da bistveno vplivati na SPVO in na sam plan/ program.

- *neusposobljenost pripravljavcev »porocila za SPVO« za sodelovanje javnosti*

Pripravljalci se lahko posvetujejo z mnenjskimi voditelji zainteresirane in prizadete javnosti in komunikacijskimi strokovnjaki o možnih načinih sodelovanja in preučijo primere dobrih praks

- *oteženo komuniciranje zaradi različnih strokovnih jezikov in strokovnih miselnih okvirov*

V postopku SPVO je potrebno uskladiti različna strokovna znanja, izkušnje in razumevanja problemov. Pomembno je, da sodelujoči, predvsem pa člani skupine, ki »porocilo za SPVO«, preberejo gradiva, ki so podlaga za SPVO. To bo omogočilo bolj osredotoceno razpravo.

- *razlike v argumentaciji strokovnjakov in drugih interesnih skupin*

V načinu komunikacije je potrebno zagotoviti enakovreden položaj sogovornikov, njihovih argumentov, interesov in ciljev glede konkretnega plana/programa. Nerazumevanje in pomanjkanje pripravljenosti za sodelovanje pogosto izvira iz pogosto neupravičene domneve, da nestrokovnjaki ne zmorejo sodelovati v strokovnih razpravah. Namesto staticnega soocanja končnih zahtev udeležencev je potrebna dinamična izmenjava idej, kar pelje k skupnim rešitvam.

- *prepletenost strokovnega dela in političnih interesov*

Ceprav je SPVO podlaga za politično odločanje, se je potrebno v procesu njenega nastajanja osredotociti predvsem na strokovno argumentacijo, kar velja tudi za sodelovanje predstavnikov javnosti. Soocanje in usklajevanje različnih partikularnih in skupinskih interesov pa je potrebno voditi predvsem v okviru priprave samega plana/programa, manj pa v okviru postopka SPVO. Tako lahko javnost sodeluje v dveh procesih: interesno sodeluje pri oblikovanju plana/programa in v postopku SPVO (nadzor, presoja). Ob upoštevanju teh usmeritev je nekatere postopke sodelovanja javnosti pri oblikovanju plana/programa in SPVO zaradi učinkovitosti smiselno voditi vzporedno ali istocasno.

4. Udeleženci pri SPVO

V proces priprave SPVO sta na operativni ravni vključeni dve skupini: ena pripravlja »porocilo za SPVO«, v katerem prikaže okoljske in zdravstvene vidike plana/programa ter argumentira predvidene ukrepe v okviru plana/programa vključno z nadzorom in omilitvenimi dejavnostmi z vidika vplivov na okolje, druga pa opravi interaktivno recenzijo »porocila za SPVO«, lahko v več stopnjah.

- »Porocilo za SPVO« izdelata interdisciplinarna strokovna skupina v kateri sodelujejo tudi predstavniki javnosti.
- V recenzijski skupini lahko sodeluje(jo) tudi predstavnik(i) javnosti, ki ne sodelujejo hkrati tudi pri pripravi SPVO oz. izdelavi »porocila za SPVO«.

Glede na določila Aarhuške konvencije javnost lahko razdelimo na prizadete, potencialno prizadete in zainteresirane skupine. Način njihovega vključevanja je odvisen od stopnje vpletenosti. Neposredno prizadete je treba aktivno motivirati za sodelovanje v postopku priprave plana/programa in »porocila za SPVO«, za ostale pa je prostor obravnave odprt. Bistveno je zagotoviti sodelovanje reprezentativnih predstavnikov javnosti.

5. Sestavine učinkovitega sodelovanja javnosti

5.1. Ugotavljanje interesa javnosti za sodelovanje

Pred pripravo nacrta sodelovanja morajo pripravljavci »porocila za SPVO« identificirati in obravnavati potencialno prizadeto in potencialno zainteresirano javnost ter zainteresirane okoljske nevladne organizacije. Določiti je potrebno različne stopnje prizadetosti in ugotoviti interes za sodelovanje ter pripravljenost za sodelovanje s pripravljavci. Pri tem je smiselno izvesti anketo in se posvetovati z mnenjskimi voditelji relevantnih interesnih skupin.

Glede na različne tipe plana/programa, za katere se izdeluje SPVO, lahko določimo različne potencialno zainteresirane skupine. V primeru prostorskih planov občin (in bodočih pokrajin) so to predvsem vsi prebivalci, lokalne nevladne organizacije in društva, v primerih sektorskih programov pa so najbolj zainteresirana strokovna združenja in nevladne organizacije, ki delujejo tudi na področju sistemskega urejanja relevantnega področja.

Neposredno prizadeto javnost je v začetnih fazah postopka SPVO težje določiti, saj gre pri tem za obravnavo strateških dokumentov. Če je predmet SPVO državni razvojni strateški dokument, se lahko štejejo za prizadete vsi prebivalci. V kasnejših fazah priprave programa/plana, ko se določijo in razvijejo konkretni programi in projekti za izvajanje ciljev plana/programa, pa se lahko določijo in povabijo k sodelovanju še bolj neposredno prizadete interesne skupine. Izdelati je potrebno priporočila za motiviranje in krepitev usposobljenosti vključenih interesnih skupin.

Potrebno je upoštevati, da nekatere interesne skupine ne morejo ali ne želijo delovati javno. Nacrt sodelovanja mora zato poskrbeti, da se tudi te skupine v čim večji meri vključi in tako izenaci položaj različnih interesnih skupin pri oblikovanju SPVO.

5.2. Nacrt sodelovanja javnosti

Nacrt sodelovanja mora vsebovati naslednje elemente: *namen, cilje, potek, metode, urnik, informacije, ki jih bo javnost potrebovala, načine zbiranja, obravnave in upoštevanja predlogov*, ki se bodo izoblikovali v procesu.

Namen sodelovanja

Pripravljavec nacrta sodelovanja mora izhajati iz predpostavke, da sodelovanje javnosti lahko spremeni predvidene cilje. S pomočjo jasne opredelitve namena sodelovanja je kasneje tudi lažje določiti obseg sodelovanja in določiti potrebne vire.

Cilji sodelovanja

Cilji nacrta sodelovanja so v splošnem naslednji

- obvestiti javnost o pripravi SPVO
- pomoc pri oblikovanju stališč do relevantnih vprašanj in predlogov SPVO
- zbrati njihove ideje, stališča in predloge
- pripraviti SPVO, ki bo upošteval njihove stališča in predloge

Potek sodelovanja

Navesti je potrebno vse predvidene faze priprave plana/programa in »porocila za SPVO« in možnosti za sodelovanje javnosti. Zainteresiranim je potrebno jasno predstaviti, v kateri fazi priprave plana/programa in SPVO se vključujejo: kaj je že bilo pripravljeno in katere faze še sledijo. Tako se bodo zainteresirani lahko lažje in bolj učinkovito vključili v proces priprave SPVO. Postopek priprave plana/programa in SPVO je namrec za vse, ki pri njem profesionalno ne sodelujejo, lahko težko pregleden in obvladljiv. Proces mora biti odprt tako, da se je vanj možno vključiti kadarkoli. Zaradi tistih, ki se vključijo kasneje, se proces ne more vrniti v prejšnje faze. Zainteresirani se morajo seznaniti z rezultati dotedanjega dela in se vključiti v aktualno fazo.

Nacrt sodelovanja mora vsebovati jasne informacije o dometu sodelovanja. S tem prepričimo nespornizume glede sodelovanja ali nerealna pričakovanja interesnih skupin.

Za primer, da pride do nesporazumov ali celo konfliktov, ki prepričijo komunikacijo, je smiselno predvideti neodvisen organ, npr. svet »modrih«, ki posredujejo in poizkušajo vzpostaviti minimalne pogoje za sodelovanje

Metode

Dolociti je potrebno kontaktno osebo znotraj skupine, zadolžene za pripravo »porocila za SPVO« kot kontaktno osebo za sodelovanje z interesnimi skupinami. Kontaktna oseba skrbi, da so predlogi javnosti ustrezno vključeni in daje povratne informacije. Za delovanje kontaktne osebe je potrebno vzpostaviti kontaktni telefon in aktiven elektronski naslov. Poleg tega je potrebno zagotoviti redno objavlanje novic o poteku priprave SPVO na svetovnem spletu.

Zainteresirani se lahko odločijo za različne načine sodelovanja:

- sodelujejo na javnih razpravah ob zacetku in proti koncu izdelave »porocila za SPVO«;
Javne razprave se izvede v ključnih fazah izdelave SPVO, kjer je prispevek javnosti lahko največji.
- podajo splošno mnenje in priporocila glede vsebine SPVO;
Zainteresirani ali povabljeni predstavniki javnosti lahko v pisni obliki izrazijo svoje stališče o SPVO in opozorijo na vsebine, ki bi morale biti obdelane.
- tesneje sodelujejo s pripravljavci SPVO v ključnih korakih;
Predstavniki javnosti se lahko na podlagi povabila strokovne skupine, lastnega interesa in/ali mandata ostalih sodelujocih vključijo v delo strokovne skupine.
- spremljajo postopek SPVO – pregledujejo delovna gradiva in aktivno posežejo v pripravo v primeru večjih pripomb, nestrinjanja.

Delovna skupina v postopku priprave »porocila za SPVO« dvakrat izdela oceno skladnosti, completeness in prilagodljivosti. Ocena naj bo napisana na način, ki bo tudi zunanjim spremljevalcem poteka priprave omogočal jasen pregled dogajanja.

V skladu z Aarhuško konvencijo je potrebno poleg tiskanih in telefonskih uporabljati razpoložljive elektronske načine komunikacije in izrabiti druge potenciale informacijsko – komunikacijske tehnologije, kot so elektronski forumi in razprave. Ti načini so za veliko zainteresiranih lahko dostopni in primerni. Potrebno pa je paziti, da so ustrezno vključeni tudi drugi zainteresirani, ki ne komunicirajo preko elektronskih medijev.

Urniki

Določiti smiselni čas za potek vseh teh aktivnosti. Potrebno je predložiti predvidene časovne roke za sodelovanje javnosti; določiti je potrebno časovno obdobje, v katerem lahko javnost poda svoje pripombe in predloge v vsaki predvideni fazi. Tako se na primer priporoča, da je za komentarje na osnutek »porocila za SPVO« na voljo vsaj 30 dni. Glede na to, da večino članov nevladnih organizacij v njih ni redno zaposlenih, je potrebno srečanja izvesti v popoldanskem času na enostavno dostopnem mestu.

Seznam informacij in gradiv potrebnih za sodelovanje javnosti

Potrebno je navesti, s katerimi relevantnimi gradivi razpolagajo pripravljavci »porocila za SPVO« in določiti, kdaj in kje bodo na voljo. Gradiva naj bodo kakovostna in pregledna, po možnosti dostopna v elektronski obliki na svetovnem spletu.

Pomembno je, da so gradiva pripravljena v razumljivem jeziku, saj to omogoča lažje sodelovanje.

Način zbiranja, obravnave in upoštevanja pripomb in predlogov

Vnaprej je potrebno opredeliti načine zbiranja pripomb in predlogov interesnih skupin. Postopek se lahko poenoti in poenostavi, če se uvede enoten obrazec (na papirju in v elektronski obliki) za pisanje pripomb in predlogov. V postopku pregleda pripomb in predlogov skupina za izdelavo »porocila za SPVO« na obrazec zapiše, kako je bila pripomba upoštevana in utemeljitev. Tak način prispeva k večji transparentnosti postopka odločanja.

5.3. Obveščanje o možnostih za sodelovanje

Osnovne informacije o pripravi plana/programa ter postopku SPVO je potrebno skupaj z nacrtom sodelovanja objaviti na spletni strani in poslati ciljnim skupinam. Na podlagi odzivov in izraženega interesa javnosti je potrebno popraviti predviden seznam interesnih skupin in podatke o zainteresiranih za sodelovanje vnesti v podatkovno bazo.

Pravocasnno (zgodnje) vključevanje javnosti je ključno za uspešno sodelovanje, če se javnost vključi prepozno, se lahko ustvari vtis, da so odločitve že sprejete in nanje ni več mogoče vplivati. Z zgodnjim vključevanjem dosežemo:

- razumevanje, kako javnost dojema problematiko,
- identifikacijo prioritet javnosti,
- povečano ozaveščenost o problematiki in
- širšo družbeno sprejemljivost SPVO.

5.4. Motiviranje in pomoč interesnim skupinam za sodelovanje

Za uspešno sodelovanje interesnih skupin ni dovolj le odpreti komunikacijske kanale in ponuditi možnosti za sodelovanje znotraj procesa priprave SPVO. Potrebno je aktivno poiskati interesne skupine, jih motivirati za sodelovanje in jim pomagati, da bi lahko polno sodelovale. Osnovni interes ciljnih skupin za sodelovanje pri oblikovanju strateških dokumentov pogosto ni velik, saj gre za vsebinsko in časovno zahtevno obliko sodelovanja. Potrebno je poznavanje tematike, seznanjenost s strokovnimi gradivi in zmožnost strateškega razmišljanja. Interesne skupine se redko samoiniciativno zanimajo za sodelovanje, saj jim še ne preti možnost konkretnega posega, ki bi ogrožal njihove konkretne interese. V ta namen je potrebno široko promoviranje možnosti za sodelovanje med ciljnim skupinami in v množičnih medijih.

Večji interes ciljnih skupin je možno vzbuditi s primernim vabilom, v katerem so predstavljeni predvideni oziroma pričakovani učinki plana/programa.. V vabilu je potrebno navesti tudi predvidene datume javnih obravnav in drugih časovnih terminov, predvidenih za sodelovanje. Zainteresiranim je potrebno nuditi kratka izobraževanja o tematiki in postopku SPVO.

Ker pri SPVO lahko javnost tvorijo vsi prebivalci določenega območja, je smiselno osnovna stališča in odnos do projekta ugotavljati z javnomnenjsko anketo. Vendar je to le dopolnilna metoda, ki nikakor ne more nadomestiti aktivnega interaktivnega vključevanja javnosti v razpravo in odločanje.

6. Faze SPVO in vključevanje javnosti

	Faze SPVO:	Vključevanje javnosti:
1.	Ugotavljanje potrebnosti SPVO (screening) Imenovanje recenzijske skupine, ki izdela projektno nalogo za SPVO in kasnejšo recenzijo	Obvestilo javnosti o izdelavi plana/programa in (ne)potrebnosti izdelave SPVO, sodelovanje javnosti v nejasnih primerih. Obvestilo in vključitev zainteresirane javnosti v pripravo projektne naloge za SPVO, predstavnik javnosti član recenzijske skupine.
2.	Določitev obsega in poudarkov SPVO (scoping) Določitev meril in orodij za ocenjevanje plana/programa	Javna obravnava obsega in poudarkov SPVO. Javna razprava o merilih in orodjih za ocenjevanje plana/programa.
3.	Presojanje ciljev plana/programa Presoja upoštevanosti okoljskih ciljev v strateških in specifičnih ciljnih plana/programa Ocena skladnosti, kompletnosti in prilagodljivosti	Javna obravnava ciljev. Informacija za javnost o oceni recenzijske skupine.
4.	Presojanje in predlogi novih alternativ Presoja postopka izbora alternativ	Javna obravnava alternativ.
5.	Priprava programa monitoringa, merjenje in nadzor vplivov na okolje in zdravje	Dostopnost delovnih gradiv, podajanje predlogov

	Faze SPVO:	Vkljucevanje javnosti:
6.	Ocena skladnosti, celovitosti in prilagodljivosti plana/programa Izdelava recenzije »porocila za SPVO«, predstavitev SPVO Predložitev SPVO pristojnemu organu Sprejem plana/programa	Predstavnik javnosti v recenzijski skupini; Javna razgrnitev koncnega »porocila za SPVO« in recenzije
7	Monitoring izvajanja plana/programa	Dostopnost delovnih gradiv, podajanje mnenj javnosti; javne razprave v primerih vecjih odstopanj; v spornih primerih aktiviranje sveta (»modrih«) ali neodvisne arbitraže

6.1. Ugotavlja potrebnosti SPVO – screening (1. faza)

Namen:

V tem, prakticno prvem in najbolj osnovnem koraku SPVO, je treba ugotoviti ali je SPVO za konkreten plan/program potrebna. Direktiva 2001/42/EC v 2. tocki 3. clena doloca, da se presoja pripravi za plane/programme v kmetijstvu, gozdarstvu, ribištvu, energetiki, industriji, prometu itd, ter vezano za projekte, za katere bo izdelana presoja vplivov na okolje. V zvezi s slednjim in drugimi programi, ki niso eksplicitno imenovani, 4. tocka istega clena doloca, da se glede postopka SPVO odloca na osnovi tega ali bodo obravnavane dejavnosti pomembno vplivale na okolje.

Pricakovani rezultat:

Rezultat predhodnega rešetanja – ugotavljanja potrebnosti izdelave SPVO za določen plan/program – je odlocitev o pripravi SPVO. Ugotavljanje potrebnosti se lahko izvede formalno, na primer na osnovi seznama planov/programov oziroma dejavnosti, za katere je treba izdelovati SPVO. Ugotavljanje je možno tudi brez takšnega seznama, to je na osnovi obravnave od primera do primera, ali v kombiniranem postopku (glej tudi 5. tocko 3.clena direktive 2001/42/EC).

Kadar gre za dilemo, se ta lahko razcisti v predhodnem screeningu z organom odlocanja (MOPE) in drugimi zainteresiranimi (glej 6. tocko 3. clena in 3. tocko 6. clena direktive 2001/42/EC). Seveda lahko nosilec programa ali plana sproži SPVO na lastno željo, ne glede na to ali je ta formalno obvezna ali ne. Ugotavljanje potrebnosti SPVO za določen plan/program se zakljuci s sklepom o izdelavi SPVO.

Vezava odlocitve o izdelavi SPVO na obseg/intenziteto pricakovanih vplivov je sicer ustrezna, ni pa nedvoumni meril o tem, kdaj so ali kdaj bodo vplivi pomembni oziroma veliki. Zaradi tega lahko pricakujemo dolocene nejasnosti in celo nasprotovanja posameznim odlocitvam, povezanih z izdelavo SPVO za konkreten plan/program. Zato je potrebno za vsak nejasen primer opraviti vsaj preliminarno, grobo presojo obsega in intenzitete vplivov, da sprejme utemeljena odlocitev o (ne)potrebnosti izdelave podrobnejše SPVO. To pa je v bistvu že presojanje. Najbrž bodo šele prakticni primeri dali podlago za operativno odlocanje, do takrat pa je treba izkazati ustrezno mero prilagodljivosti in tolerance s strani vseh udeleženi: nosilcev plana/programa, odlocevalcev in javnosti.

Priporocila za vkljucevanje javnosti:

Javnost lahko na pripravljavca plana/programa naslovi pobudo za izdelavo SPVO. Prav tako je smiselno, da sodelujejo v tako imenovanih »nejasnih« primerih, ko se odloča o izvedbi SPVO. Takrat je predvsem koristna eksplicitna vizija posameznih zainteresiranih in potencialno prizadetih skupin o tem, katere posledice izvedbe plana/programa jih skrbijo, zakaj, in kaj bi bilo možno/nujno storiti, da se tem posledicam izogne.

Odlocitev o (ne)potrebnosti izdelave SPVO je potrebno posredovati splošni javnosti in konkretnim pobudnikom, skupaj s preliminarno informacijo o izdelavi SPVO, takoj po sprejetju odlocitve. Potrebno je objaviti tudi projektno nalogo za SPVO, osnovne karakteristike plana/programa z jasno informacijo o tistih vidikih plana/programa, na katere je moc vplivati.

Imenovanje recenzijske skupine, ki izdelava projektno nalogo za SPVO in kasnejšo recenzijo

Namen:

Namen ustanovitve – imenovanja recenzijske skupine v okviru izdelave SPVO je zagotoviti ustreznost, to je celovitost in kakovost, celotnega postopka SPVO, vključno z vsemi dokumenti. Hkrati recenzija prispeva k nepristranosti podlag za odlocanje o planu/programu, saj organ odlocanja z recenzijo pridobi mnenje skupine, ki ni bila neposredno udeležena pri pripravi plana/programa oz. »porocila za SPVO«.

Pricakovani rezultat:

Nalogi recenzijske skupine sta priprava projektne naloge za konkretno SPVO in končne recenzije »porocila za SPVO«. Recenzijsko delo v splošnem zagotavlja strokovno neoporečnost vseh faz SPVO in končno zaupanje v napovedi vplivov zaradi izvedbe plana/programa na okolje in zdravje.

Direktiva 2001/42/EC v Prilogi 1 navaja informacije, ki jih je treba zagotoviti v okviru »okoljskega porocila [*environmental report*]« oziroma v okviru obdelave okoljskih in zdravstvenih vidikov plana/programa. Te informacije so sicer koristna usmeritev za pripravo vsebin porocila, ni pa jasnih organizacijskih in postopkovnih navodil za interpretacijo ugotovitev, vezanih na te informacije. Za to pa lahko služijo izhodišča, ki so navedena v poglavju z naslovom »Dosedanji problemi v zvezi s ŠRO in CPVO«. V tem smislu bi morala biti projektna naloga za izdelavo SPVO specifična in konkretna, kolikor to omogoča konkreten plan/program.

Priporocila za vkljucevanje javnosti:

V recenzijsko skupino je smiselno in potrebno povabiti tudi predstavnike javnosti oz. interesnih skupin.

6.2. Dolocitev obsega in poudarkov SPVO – scoping (2. faza)

Dolocitev obsega in poudarkov SPVO

Dolocanje obsega SPVO pomeni vnaprejšnjo opredelitev bistvenih vsebin presojanja, ki bodo vplivale na odlocitev o planu/programu in bodo zato podrobneje ocenjene.

Namen:

Dolocitev obsega in poudarkov SPVO je pravzaprav dolocitev in potrditev projektne naloge za SPVO v najširšem krogu zainteresirane (strokovne in laicne) javnosti. Razprava naj bi prispevala k obveščanju javnosti o tem, kaj bo zajela SPVO. Pricakuje se, da bo mogoče po potrditvi projektne naloge za SPVO z večjo verjetnostjo opraviti *osredotoceno* razpravo v

zaključnih fazah SPVO o tem, ali so bili v okviru presoje obravnavani vsi pomembni vplivi. V tem primeru se razprava ne bi vracala na začetek postopka, t. j. ugotavljanje, ali je SPVO vsebinsko celovita in ustrezna, marvec z ugotavljanjem, ali so obravnavane teme kakovostno obdelane in zaključki utemeljeni. Na ta način se pričakuje, da bi bilo mogoče doseči soglasje o sprejemljivosti SPVO.

Pričakovani rezultat:

Soglasje o projektni nalogi za izdelavo SPVO na ravni predstavnikov interesnih skupin in njena potrditev v najširšem krogu zainteresirane javnosti.

Soglasje o projektni nalogi je pomembno za učinkovito nadaljnje delo na SPVO. Zanj bi si morali prizadevati tako nosilec plana/programa kot odločevalski organ in javnost. Jasna projektna naloga je koristna tudi za izdelovalca oziroma opisovalca okoljskih in zdravstvenih vidikov plana/programa. Potrditev projektne naloge v najširšem krogu zainteresiranih je izraz odprtosti in demokratičnosti postopka. S tem se povečujejo možnosti za uspeh SPVO in preprečitev postopkovno pogojenih blokad.

Priporočila za vključevanje javnosti:

V kolikor so bile v dosedanji postopek vključeni s strani pripravljavca plana/programa izbrani predstavniki interesnih skupin, je potrebno v določanje obsega in poudarkov SPVO vključiti javnost. Javnost je potrebno obvestiti in povabiti k posredovanju pripomb in mnenj na obseg in vsebino SPVO. Za to jim morajo biti na razpolago najmanj izhodišča za pripravo plana/programa.

Smiselno je, da se v tej fazi k sodelovanju povabi javnost, katere zainteresirani predstavniki lahko s svojim strokovnim znanjem kar največ prispevajo k oblikovanju SPVO, so pripravljene sodelovati tudi v naslednjih fazah priprave SPVO in so ob zagotavljanju dobrih pogojev za sodelovanje pripravljene prevzeti del odgovornosti za izdelavo SPVO.

Podobno kot pri postopku ugotavljanja potrebnosti SPVO je v tej fazi koristna eksplicitna vizija sodelujočih o tem, katere posledice izvedbe plana/programa jih skrbijo, zakaj, ter kakšne analize je treba opraviti, da bo kasneje mogoče utemeljeno presojati sprejemljivost posledic, ali o tem, da je treba določen del plan/program spremeniti, kakšen nadzor izvajati, ko bo prišlo do izvedbe itd.

Faza scopinga je ključna za določanje obsega in vsebine dela na SPVO. Zato je v tej fazi smiselno organizirati prvo široko javno razpravo, tako da lahko javnost predstavi argumente za svoja stališča in predloge v začetni fazi procesa. Najbolje je, da razpravo vodi moderator, ki ni član strokovne skupine, ki pripravlja »poročilo za SPVO«, niti ni v vlogi predstavnika katere druge interesne skupine. Sodelujočim je potrebno predstaviti namen, cilje, metodo dela in pričakovane rezultate javne razprave.

Udeležencem javne razprave je potrebno predstaviti tudi nadaljnji potek priprave SPVO in jih povabiti k sodelovanju. Odločijo se lahko za različne oblike sodelovanja: podajo svoje generalne ocene in priporočila, sodelujejo na drugi javni obravnavi v fazi izbora alternativ ali se priključijo delu strokovne skupine. Glede na omejenost števila predstavnikov javnosti v strokovni skupini, udeleženci javne razprave izberejo predstavnike, ki bodo zadolženi za tesnejše sodelovanje s strokovno skupino v naslednjih fazah.

Rezultate scopinga je potrebno objaviti na spletni strani. Iz njih je mogoče razbrati, kako so bile upoštevani predlogi javnosti.

Določitev meril in orodij za ocenjevanje plana/programa

Namen:

Pripravljaivec »porocila za SPVO« opiše potrebnost in relevantnost plana/programa in v tem kontekstu navede, kako je treba plan/program presojati in obravnavati ter določi ustrezna nacela, merila in orodja oziroma metode. Relevantnost plana/programa je treba predstaviti tudi v kontekstu pričakovanih sprememb v okolju, in s tem ustvariti eno od podlag za njihovo vrednotenje ter kasnejšo oceno sprejemljivosti.

Pričakovani rezultat:

Koncizen pregled pomembnosti in relevantnosti plana/programa z opisom pristopa, meril in orodij za njegovo ocenjevanje.

Takšna predstavitev plana/programa naj bi prispevala k splošnemu razumevanju, zakaj se določen plan/program predlaga, kaj bo prinesel in kako ga je mogoče (smiselno) preverjati. Dokler ni doseženo osnovno razumevanje o tem, zakaj je konkreten plan/program sploh potreben, ni mogoče pričakovati širokega soglasja o njegovi sprejemljivosti. Vzporedno s tem pa je neogibno potrebno predlagati merila za ocenjevanje. Izhodišča pripravi nosilec plana/programa, v okviru SPVO pa se jih »sooci« z okoljskimi in zdravstvenimi merili ter politikami.

Priporočila za vključevanje javnosti:

Udeleženci presojanja morajo izhajati s stališča integriranosti gospodarskih in drugih meril z okoljskimi ter zdravstvenimi. Prioritete različnih interesnih skupin so seveda različne, vendar je ob strpnem pregledu interesov in ciljev, po možnosti na hierarhični lestvici, mogoče pričakovati dogovor. Ko bi ta bil dosežen na ravni politik, je utemeljeno pričakovati doseganje soglasja tudi na ravni konkretnih planov/programov ter meril in orodij za njihovo ocenjevanje.

Oblike sodelovanja zainteresirane javnosti so odvisne od tipa plana/programa in načina dela strokovne skupine. Primerno je najprej organizirati javne razprave, na podlagi zaključkov pa pripraviti strokovne delavnice, na katerih pripravljavec predstavi svoj predlog meril in orodij za presojo. Na podlagi skupnega dela s predstavniki javnosti se oblikujejo merila in orodja za presojo. Vloga javnosti in pričakovani rezultati delavnice morajo biti jasno opredeljeni.

6.3. Presojanje ciljev plana/programa (3. faza)

Presoja upoštevanosti okoljskih ciljev v strateških in specifičnih ciljih plana/programa

Namen:

Namen tega koraka je integrirati delo na pripravi plana/programa in SPVO v cilj bolj začetni fazi. Skladnost je potrebno analizirati najprej na ravni strateških, potem pa še specifičnih ciljev plana/programa. Javnost ima pravico in tudi dolžnost (če želi aktivno spremljati in vplivati na plana/programa), sodelovati pri presojah upoštevanja ciljev tako v okviru plana/programa kot njegovih okoljskih in zdravstvenih vidikov (pri izdelavi »porocila za SPVO«). Prav tako lahko predstavniki javnosti predlagajo nove cilje, ki dotlej niso bili upoštevani v planu/programu.

Pričakovani rezultat:

Rezultat analize upoštevanja okoljskih ciljev v okviru plana/programa je sestavina SPVO.

Strokovna institucija, ki je skladno s potrjeno projektno nalogo za SPVO prevzela izdelavo »porocila za SPVO«, predstavi, kako so v okviru plana/programa upoštevani strateški in specifični okoljski ter zdravstveni cilji plana/programa.

Priporočila za vključenje javnosti:

Širša zainteresirana javnost v tej stopnji neodvisno presoja upoštevanje okoljskih ciljev v okviru plana/programa. Da bi se priprava plana/programa lahko nadaljevala, mora javnost potrditi ustreznost ciljev z vidika varstva okolja.

Pripravljalci morajo delovna gradiva pripraviti tako, da so javno dostopna in določiti rok za zbiranje komentarjev. V primeru argumentirane neustreznosti morajo nosilci plana/programa in strokovna institucija, ki obravnava okoljske in zdravstvene vidike (ki pripravlja »poročilo za SPVO«) cilje ustrezno spremeniti oz. prilagoditi.

Ce se ne doseže soglasje, lahko javnost posreduje svoja stališča tudi recenzijski skupini in organu, odgovornemu za sprejem/potrditev plana/programa in SPVO.

Ocena skladnosti, completeness in prilagodljivosti

Namen:

Ta korak oziroma oceno izvaja recenzijska skupina in se nanaša na okoljske in zdravstvene vidike plana/programa oziroma osnutek »poročila za SPVO«. Namen je preveriti interno skladnost/konsistentnost poročila, ustreznost povezav in prepleta med planom/programom in okoljskimi obravnavami (na primer, ali se problemska analiza v planu/programu ustrezno odraža na ukrepih za varstvo okolja, predvidenih v planu/programu). Namen je tudi ugotoviti ali je v primeru negotovosti glede vplivov zaradi izvedbe predvidena prilagodljivost nadzora (monitoringa) in zaščitnih ukrepov.

Pričakovani rezultat:

Rezultat te faze so ugotovitve recenzijske skupine, ki v okviru svojega (vmesnega) poročila opozori na morebitne neskladnosti in pomanjkljivosti.

Recenzijska skupina bi morala v okviru ugotovitev in po potrebi podati priporočila za odpravo pomanjkljivosti tako v planu/programu kot v osnutku »poročila za SPVO«. Razumljivo je, da je v tej stopnji »poročilo za SPVO« že dokaj podrobno.

Priporočila za vključenje javnosti:

Izdellovalec »poročila za SPVO« mora omogočiti javnosti vpogled v dotedanje delo in ugotovitve ter oceno javno objaviti. To omogoča javnosti boljšo orientacijo in pregled nad postopkom, vendar mora javnost vzeti v obzir, da gre za delovno gradivo.

6.4. Presojanje in predlogi novih alternativ (4. faza)

Namen:

Razlicice so nujne za utemeljeno presojanje. Gre tako za razlicice plana/programa kot alternativne podprograme, projekte, ukrepe itd. Presoje v okviru SPVO naj bi potekale o tem, v kolikšni meri različne alternative upoštevajo okoljske in zdravstvene cilje, kakšno škodo lahko povzroci vsaka alternativa (vključno s sekundarnimi vplivi). Presoja alternativ je pravzaprav edini način, ko za konkreten plan/program ni mogoče ugotoviti ali oceniti absolutnih sprememb in posledic v okolju.

Namen oblikovanja in predlaganja novih alternativ je preveriti ali vendar ne obstaja kaka alternativa, ki je boljša od predhodne. To je še posebej pomembno v situacijah, ko alternative sploh niso bile obravnavane.

Pricakovani rezultat:

Rezultat te faze je sistematičen prikaz obravnavanih alternativ v okviru plana/programa in njihov prikaz z vidika okoljskih in zdravstvenih učinkov plana/programa. Primerjava alternativ je prispevek k prepričanju, da plan/program predlaga najboljše rešitve, ki so v danih okoliščinah mogoče.

»Porocilo za SPVO« bi moralo s posebnim poudarkom obdelati različice doseganja osnovnih ciljev plana/programa, okoljskih in zdravstvenih ciljev, ter utemeljiti izbrane oziroma predlagane rešitve. Pri tem ne smemo izpustiti opisa mehanizma izbora med alternativami (postopka odlocanja). Ta bi moral biti pregleden in razumljiv najširši javnosti. Racunati je treba, da je presoja alternativ zahteven in dolgotrajen postopek, zato se mu morata prilagoditi tako nosilec plana/programa kot izdelovalec »porocila za SPVO«.

Pregled teh vsebin v »porocilu za SPVO« je ena najpomembnejših nalog recenzijske skupine. Če bi bile obravnave različice v tem porocilu skromne, bi morala recenzijska skupina podati predloge in priporocila za dopolnitve.

Priporocila za vkljucevanje javnosti:

Faza presojanja in predlaganja novih alternativ je ključna z vidika sodelovanja javnosti. V tej fazi je primerno organizirati široko javno razpravo, na kateri je potrebno prikazati, katere alternative so bile obravnavane in kakšni so rezultati primerjalnih analiz. Kot pri scopingu je tudi na tej obravnavi pomembno, da jo vodi moderator, ki ni v funkciji predstavnika katere izmed udeleženih interesnih skupin.

Pripravljalci SPVO morajo biti pripravljeni, da bodo osnutek dopolnili in popravili glede na relevantne pripombe z javne obravnave. Če sodelujoca javnost dobi občutek, da nima možnosti vpliva, ker so vse usmeritve že sprejete in potrjene, se lahko zgodi, da v katerikoli fazi odstopi od sodelovanja. Cilj javne razprave je v ugotavljanju, ali ni bila pri obravnavi izpuščena katera od izvedljivih možnosti, ki bi bila ravno tako (ali morda celo bolj učinkovita) kot predlagana, hkrati pa bi povzročila manjše posledice v okolju (Taylorjevo nacelo).

Javnost lahko v javni razpravi z ustreznimi vprašanji o tem ali so bile obravnavane različne možnosti doseganja ciljev plana/programa, varstva okolja, izboljšanja stanja v okolju idr. prispeva k temeljitosti obravnave. Poleg tega lahko javnost v tej stopnji predlaga tudi konkretne alternativne ukrepe in druge rešitve. Ne more pa se v tej fazi več odpreti razprava o smiselnosti plana/programa nasploh.

Presoja postopka izbora alternativ

Namen:

Presoja alternativ naj bi se končala z izborom najboljše, skladno s Taylorjevim nacelom. Postopek izbora naj bi bil kot receno pregleden in razumljiv, toda na koncu tudi sprejemljiv za vse udeležene in prizadete. Zato je o njem treba doseči soglasje.

Pricakovani rezultat:

Družbeno sprejemljiv postopek izbora najboljše alternative.

To je eden težjih delov postopka, cesar se mora zavedati nosilec plana/programa. Skladno s tem bi moral nosilec plana/programa izvesti vse potrebno, da se postopek ustrezno formira in zanj doseže soglasje udeleženih.

Priporocila za vkljucevanje javnosti:

Presojanje postopka je mogoče obravnavati na javni razpravi ali pa po njej. Možno je tudi, da se bo izoblikoval postopek večkratnega odločanja, to je odločanje po stopnjah, pri čemer je mogoče uporabiti različna merila. Možno je tudi, da bi sodelovali različni udeleženci.

V primeru, ko razprave o postopku odločanja ne bi prinesle soglasja, je smiselno iskati rešitev v ustanovitvi posebnega telesa (mediacijskega, nevtralnega), s pomočjo katerega se doseže soglasje.

6.5. Priprava programa monitoringa, merjenje in nadzor vplivov na okolje in zdravje (5. faza)

Namen:

Namen nadzora vplivov na okolje in zdravje je na eni strani zasledovanje doseganja ciljev plana/programa, na drugi pa preverjanje in opozarjanje, katere in kolikšne dejanske posledice v okolju izvedba prinaša. Na osnovi tega naj bi se odločalo o morebitni uvedbi dodatnih varstvenih ukrepov ali celo o opustitvi določenih delov plana/programa. Program monitoringa naj bi pregledno obdelal te vsebine.

Pričakovani rezultat:

Program monitoringa predvideva periodična poročila o izvedbi plana/programa in njegovih posledicah v okolju ter na zdravje prebivalstva.

V tej stopnji gre za prilagoditev nadzora pričakovanim vplivom, za kar je treba najprej izbrati ustrezne kazalce, nato pa vzpostaviti njihovo merjenje/ocenjevanje. Pomembno je upoštevati, da v primeru kazalcev, ki jih doslej družba ni uporabljala za spremljanje stanja v okolju, ni mogoče izvajati primerjav s stanjem v preteklosti, to je pred izvedbo konkretnega plana/programa. V takšnih primerih je treba računati z monitoringom »na zalogo«. Pomembna značilnost te stopnje je, da se pričakuje, da bosta tako plan/program kot SPVO potrjena, oziroma da se bo plan/program izvajal tako, kot navajajo dokumenti.

Priporočila za vključevanje javnosti:

Za ugotovitev »zacetnega stanja« je potrebno v določenih primerih izvesti okoljski pregled (*environmental audit*). Pobudo za to lahko sproži zainteresirana javnost, vsebina pregleda pa se določi po dogovoru med nosilcem plana/programa, pripravljavcem »poročila za SPVO«, recenzijsko skupino, odločevalskim organom in predstavniki javnosti.

Predstavniki javnosti, ki so se odločili za tesnejše sodelovanje, sodelujejo pri delu strokovne skupine: pregledujejo delovna gradiva, sodelujejo s pripravljavci SPVO in pripravljajo svoje pisne prispevke.

6.6. Ocena skladnosti, celovitosti in prilagodljivosti plana/programa (6. faza)

Izdelava recenzije »poročila za SPVO«, predstavitev SPVO

Namen:

Ko je »poročilo za SPVO« praktično že končano, ko so že obdelane vse prej obravnavane teme in dosežena skladnost med planom/programom in »poročilom za SPVO«, recenzijska skupina pristopi k oceni »poročila za SPVO« in hkrati z njim presoja tudi interno skladnost ter prilagodljivost plana/programa. Pozitivna ocena te skladnosti je pogoj za nadaljnje presojanje.

Pričakovani rezultat:

Recenzijska skupina izdela recenzijo »porocila za SPVO« in v njem sistematično prikaže ter poveže ugotovitve glede obravnavanega plana/programa.

Glede na to, da potekata izdelava »porocila za SPVO« in njegova recenzija bolj ali manj vzporedno in interaktivno, je pričakovati, da je zaključno poročilo recenzijske skupine predvsem pregled opravljenega dela z ugotovitvijo, da je končna vrazlicica »porocila za SPVO« ustrezna. Izjemoma so možni tudi drugačni zaključki, za kar pa bo treba nadaljnji postopek SPVO še doreči. Ugotovitve recenzije lahko plan/program v skrajnem primeru vrnejo v revidiranje.

Priporočila za vključevanje javnosti:

Vloga predstavnikov javnosti v recenzijski skupini je predvsem v pregledu dosedanjega postopka vključevanja javnosti in obravnave posredovanih predlogov. »Poročilo za SPVO« mora namreč vsebovati tudi transparenten prikaz poteka vključevanja javnosti, poti komunikacije, opis zavzetih stališč do pobud javnosti, oceno in poročilo o učinkih sodelovanja javnosti ter seznam vseh sodelujočih. Večje kot je število sodelujočih in s tem zastopanost različnih interesnih skupin, večja je legitimnost postopka sodelovanja javnosti in končnega »porocila za SPVO«.

Javna dostopnost recenzije »porocila za SPVO« prispeva k večji preglednosti in transparentnosti postopka.

Smiselno bi bilo oblikovati format zaključnega poročila recenzijske skupine. Predloge za oblikovanje tega poročila lahko da tudi javnost.

Vsebine, ki bi vsekakor morale biti vključene, so stališča recenzentov glede opisov negotovosti v okviru »porocila za SPVO« in pri presojanju/napovedovanju sprememb ter vplivov, težave pri pridobivanju in obdelavi podatkov, stališča o obravnavanih alternativah in vrednotenju posledic v okolju, nadzoru, kazalcih.

Predložitev SPVO pristojnemu organu

Namen:

Končni verziji plana/programa in »porocila za SPVO« s poročilom recenzijske skupine se predloži pristojnemu organu v sprejem ter s tem formalizira konkreten plan/program na način, da bo možno pri njegovi izvedbi sprožati in voditi ustrezne upravne postopke ter zagotavljati ustrezno pravno varstvo (po potrebi).

Pričakovani rezultat:

Soglasje k planu/programu, sklicujoc se tudi na ugotovitve SPVO.

Praksa bo pokazala, koliko bo treba prirediti postopek izdaje soglasja na način, da bo ustrezno zajeto tisto, kar že predvidevata ZUREP⁶ in novi ZVO⁷ ter ustrezno upoštevati dosedanje pozitivne izkušnje pri PVO.

Priporočila za vključevanje javnosti:

Ce bi javnost v konkretnem primeru menila, da ji ni bila omogočena ustrezna udeležba v postopku, lahko na to opozori pristojni organ in se pritoži. Ob tem mora v določenem roku predložiti ustrezne dokaze, pri čemer pa se njena očitna neaktivnost v prejšnjih ključnih fazah lahko šteje kot ustrezna podlaga za zavrnitev pritožbe.

⁶ Zakon o urejanju prostora

⁷ Zakon o varstvu okolja

Predstavitev SPVO pristojnemu organu

Namen:

Ta korak je sestavina prejšnjega in se ga izvede po potrebi. Pobudo oziroma zahtevo za njegovo izvedbo da pristojni organ.

Pricakovani rezultat:

Tolmacenje »porocila za SPVO« in njegove recenzije.

Korak bo predvsem potreben v primeru vecjih negotovosti vezanih na ocenjene posledice plana/programa v okolju ali na zdravje ljudi. Drug pomemben element, ki lahko zahteva razprave v okviru tega koraka, je opredelitev zahtev glede potrebnega nadzora.

Priporocila za vkljucevanje javnosti:

Javnost bi morala imeti možnost sodelovanja preko svojih izbranih in pooblaščenih predstavnikov tudi v tej fazi. Interes javnosti za sodelovanje bo vsekakor vecji v primeru vecjega nestrinjanja s »porocilom za SPVO«.

Sprejem plana/programa

Namen:

Koncna uskladitev in izdaja soglasja k planu/programu.

Pricakovani rezultat:

Soglasje k planu/programu (potrjena družbena sprejemljivost).

V tej fazi gre za koncna usklajevanja med sektorji, znotraj samega sektorja, ki je nosilec plana/programa, med lokalnimi, regionalnimi in nacionalnimi (nacionalnimi) nivoji ter za razpravo znotraj odlocevalskih organov. Pred izdajo soglasja je treba preveriti/doseci vsestransko usklajenost. To preverbo opravi pristojni organ, ki izdaja soglasje k planu/programu.

Priporocila za vkljucevanje javnosti:

Ko je zagotovljena potrebna usklajenost in se ugotovi, da ni ovir za izdajo soglasja, se opravi najširša javna razprava. Ta je predvsem namenjena obveščanju javnosti o tem, kako so bili obravnavani njihovi prispevki in kako so prispevali k zaključkom SPVO. V primeru pojava povsem novih relevantnih dejstev se lahko postopek izdaje soglasja tudi zadrži, oziroma se presoja vrne v prejšnje stopnje. Nova dejstva se ustrezno obravnava oziroma preveri. Javnost je lahko nosilec tolmacenja teh dejstev, vendar je treba utemeljiti, zakaj ta niso bila predstavljena že prej.

6.7. Monitoring izvajanja plana/programa (7. faza)

Namen:

Pristojni organ je dolžan izvajati tudi monitoring okoljskih učinkov sprejetega plana/programa. Pri identifikaciji neželenih in nepredvidenih posledic ter predlogih za njihovo omilitev ima svojo vlogo tudi prizadeta in zainteresirana javnost.

Pricakovani rezultat:

Periodicna porocila o ugotovitvah nadzora in uvedbi morebitnih dodatnih ukrepov varstva.

Priporocila za vkljucevanje javnosti:

Porocila o izvajanju morajo biti javno dostopna skupaj z mnenji predstavnikov javnosti. V primerih, ko se po mnenju javnosti plan/program ne izvaja v skladu programom monitoringa oz. ima vecje nepredvidene vplive na okolje, je potrebno organizirati javno razpravo na temo priprave ukrepov, ki bodo negativne vplive na okolje zmanjšale.

II. del

7. Dosedanji problemi v zvezi s ŠRO, CPVO in SPVO ter možne rešitve

ŠRO in CPVO sta v sedanjem Zakonu o varstvu okolja povezani z 51. do 54. členom. Sistem ni zaživel na operativni ravni predvsem zaradi težav pri izdelavi ŠRO, saj je v 51. členu navedeno, da se ŠRO pripravi na osnovi ekosistemske clenitve prostora. Dodaten problem ŠRO, kot je vsebinsko definirana z 52. členom ZVO, je kompleksnost analiz in vrednostnih opredelitev, ki se v okviru nje zahtevajo oziroma pričakujejo, ter neposredna združitev (mešanje) analiz prostora/okolja z varstveno politiko (npr. »študijo sestavljajo...ocena še sprejemljivega obsega obremenitve in predlog stopnje varovanja... vključno z območji, na katerih zaradi čezmerne obremenjenosti novi posegi v okolje niso dovoljeni«).

Ker ranljivost okolja/prostora ni njegova danost oziroma lastnost sama po sebi, ampak je vezana na poseg, in je hkrati vrednostno tolmacena, je to povzročalo neskladje na več ravneh. Eno od neskladij je, da velikost posega in velikost ekosistema, skoraj nikoli ne sovpadata (ali kvečjemu izjemoma). Operativna težava tega je, da različna ranljivost različnih ekosistemov za številne posege ni usmerjevalna za razmestitev v prostoru, saj, na primer, če je poseg večji od ekosistema to lahko pomeni, da je del posega (tisti, ki je geografsko na območju manj ranljivega ekosistema) sprejemljiv, del pa ne (tisti, ki je na bolj ranljivem ekosistemu). V drugem primeru, ko je ekosistem večji od posega, bi to pomenilo, da poseg, ki po svoji intenziteti in obsegu sicer nima večjega vpliva, po tolmacenju ZVO in ŠRO še vedno vpliva na celoten ekosistem. Primer slednjega je potek avtoceste preko vodonosnika na njegovem skrajnem robu, kjer se vodonosnik drenira.

ŠRO na osnovi ekosistemske clenitve prostora tako ni mogla biti usmerjevalna za alociranje dejavnosti v prostoru oziroma za identifikacijo lokacije za določen poseg, kjer bi najmanj »ranili« okolje. Po drugi strani, ko je bilo izhodišče za ugotovitev ranljivosti prostora nek poseg v okolje, se je študija ranljivosti »poenotila« in izgubila v standardni presoji vplivov na okolje. Hkrati se je izgubil njen smisel oziroma osnovni namen, zlasti ko so presoje vplivov na okolje postale upravna rutina za *ugotovitev skladnosti z normativi*. Zaradi navedenega so se vprašanja kot na primer koliko ekosistemov (ali kakšen njihov del) bo določen poseg ogrozil oziroma »ranil«, in kako potem pripraviti konsistentno ŠRO, zacela vrteti v krogu.

Nekateri so iskali izhod v razumevanju, da ranljivost obstaja ne glede na poseg (na primer območje vodonosnika je »zelo ranljivo« območje – ker bomo vodo potencialno uporabili za pitje – ne glede na to, katera dejavnost ga lahko ogrozi, in ga je zato treba nacelno varovati). To je prineslo primere vnaprejšnjega določanja ranljivosti posameznih sestavin okolja, ne upoštevajoc vrste posegov. To pa dejansko ni bilo več ugotavljanje lastnosti prostora/okolja, ampak že varstvena politika (npr. določanje območij, kjer novi posegi niso dovoljeni ipd.). S tem je ŠRO sicer dobila upravno vlogo, kar ji eksplicitno gre po 53. členu ZVO, ni pa se ta člen mogel dejansko izvajati, zaradi zgoraj omenjenih kompleksnosti, neskladja (neujemanja) v merilih ekosistemov in posegov, in mešanja analitične in upravljalvske vloge ŠRO.

Razplet je smiselno iskati v povezavi med ŠRO ter prostorskimi plani in prostorsko izvedbenimi akti, pri čemer se je treba odreci ekosistemski clenitvi prostora. Dokler poseg ni natancno definiran, to je ko gre za obravnave na strateški nacrtovalski ravni, je mogoče posege-dejavnosti specificirati za potrebe ŠRO tako, kot so opredeljeni na ravni prostorskih planov in prostorsko-izvedbenih aktov. Seveda se ob tem lahko upoštevajo (bi se morali) še vsi drugi razpoložljivi podatki o dejavnostih, bodisi iz sektorskih planov in poročil o stanju okolja,

bodisi konkretiziranih analiz možnosti razvoja in zasnov. Tako bi ŠRO ohranila (ali bolje dobila) svojo izhodiščno vlogo in bi v povezavi s strateškimi in projektnimi presojami vplivov na okolje/prostor dobili enovit presojevalski sistem.

V okviru razprav o novem ZVO in definiciji SPVO se je mogoče opreti na naslednja izhodišča (ki so prepoznavna tudi v Direktivi 2001/42/EC o presoji vplivov določenih planov in programov na okolje):

1. ŠRO naj se tolmaci kot ustrezna, kar se da popolna, zaloga podatkov o prostoru/okolju v določenem geografskem območju. Je nabor informacij, predstavljenih v različnih oblikah in formatih (poenotenje je zaželeno, ce ne nujno), in se redno nadgrajuje/dopolnjuje s podatki iz najnovejših poročil o stanju okolja (ZVO predpisuje redno izdelavo teh poročil; o nadgrajevanju glej tudi točko 5 v nadaljevanju). Tolmacenje podatkov v smislu vrednosti okoljskih sestavin in njihove ranljivosti ne bi temeljila več na ekosistemski clenitvi, pač pa standardno na ciljnih varstva okolja in zdravja ter načinih vrednotenja (kriterijih), kot jih določena skupnost priznava in uporablja, ter vezano na obstoječe in planirane dejavnosti v določenem prostoru.
2. Ker je takšna postavitev ŠRO lahko opora za razmeščanje novih (planiranih) dejavnosti v prostoru, je možno zahtevo za njen obstoj oziroma razpoložljivost postaviti v postopek prostorskega planiranja. Upravičeno pa je tudi njeno mesto v sektorskem planiranju, saj, kot že receno, ranljivost zavisi od posega. Zato je nujna umestitev ŠRO v SPVO/SPVP/CPVO (v takšnem kontekstu se vrednotenje in ranljivost omenjata tudi v Direktivi 2001/42/EC o presoji vplivov določenih planov in programov na okolje, in sicer v prilogi II (2. točka, šesta alineja)).
3. Terminologijo je treba poenotiti (SPVO/SPVP/CPVO). Katerikoli izraz(i) bi ostal(i), postopek izdelave strateške/celovite presoje bi imel dve glavni fazi oziroma veji (skladno tudi z Direktivo 2001/42/EC o presoji vplivov določenih planov in programov na okolje – glej 2., 8., 12. člen). Ti veji sta:
 - izdelava »okoljskega poročila« oz. »poročila za SPVO«, katerega osnova bi bila geografsko ustrezna ŠRO in ustrezen prostorski nacrt ali sektorski plan/program. »Poročilo za SPVO« bi pripravila za pripravljalca nacrta ali programa strokovna institucija.
 - ocena kakovosti in kompletnosti »poročila za SPVO«. To bi pripravila recenzentska skupina, ki bi jo imenoval pristojni organ odločanja.
 - Kje bi vključili soodločanje interesnih skupin?

Kadar bi šlo za program, ki (mezo, mikro) lokacijsko ni povsem opredeljen (npr. Državni razvojni program), bi bilo treba ŠRO in SPVO ustrezno tolmaciti oziroma »razbiti«, ali ju v nekaterih delih prenesti na nižje ravni planiranja (podobno in skladno z 2.točko 5. člena Direktive 2001/42/EC o presoji vplivov določenih planov in programov na okolje). Vsekakor pa bi bili okoljski podatki v obliki ŠRO prvo obvezno izhodišče za izdelavo strateških presoj.

4. Za povezavo med Zakonom o urejanju prostora (ZUREPom) in ZVO na ravni SPVO/SPVP/CPVO, je treba v novem ZVO določiti:
 - da se pri strateški presoji sektorskih planov in programov kot obvezen vir podatkov za ŠRO uporabi ustrezen prostorski plan oziroma prostorska opredelitev dejavnosti

- da se pri strateški/celoviti presoji noveliranih prostorskih planov kot obvezen vir podatkov za ŠRO uporabi stari prostorski plan.
5. Ker se bo v določenem geografskem območju predvidoma izvajalo več sektorskih programov, je teoretično možno, da bo izdelanih oziroma pripravljenih več ŠRO – vsaka za en program. Da bi se izognili podvajanjem, je smiselno vpeljati pregled stanja okolja (environmental audit) kot aktualizacijo (dopolnitev) obstoječe ŠRO za določeno območje. Pregledi bi se izdelovali po potrebi, lahko tudi kot občasen dodatek k spremljanju stanja (»monitoringu«) v času izvajanja določenega sektorskega programa (glej 10. člen Direktive 2001/42/EC o presoji vplivov določenih planov in programov na okolje). Pregledi stanja za konkretne, obstoječe dejavnosti v prostoru (npr. industrijske obrate, ki že dalj časa niso bile presojane z okoljskega vidika), bi tudi prispevale h completeness podatkovne baze o prostoru/okolju – ŠRO.
 6. »Porocilo za SPVO« je treba povezati s pripravo prostorskega akta ali programa in sicer tako, da sta »porocilo za SPVO« in recenzijsko mnenje obvezni sestavini pred potrditvijo prostorskega akta ali programa.

Okoljski pregled (*environmental audit*) je smiselno vezati na prvo prostorsko konferenco po ZUREPu, ki se praviloma izvede pred sprejetjem programa priprave, če že ni bila predhodno izvedena ustrezna aktualizacija ŠRO. Dele »porocila za SPVO« je smiselno predstaviti tudi na drugi konferenci, predvsem pa na javni razgrnitvi, ki je tudi osnova za dopolnitev tako prostorskega akta kot »porocila za SPVO«. Menimo, da bi se s takšnim pristopom zaokrožilo tako zbiranje podatkov o okolju/prostoru kot njihova učinkovita raba v prostorskem planiranju, varstvu okolja in odlocanju.

8. Pravne podlage za sodelovanje javnosti pri SPVO

Za razvoj praks sodelovanja javnosti pri SPVO so sprejete dobre zakonske osnove:

• Direktiva o strateški presoji vplivov na okolje

Direktiva o SPVO (Direktiva 2001/42/EC o presoji vplivov določenih planov in programov na okolje) je bila sprejeta pred dvema letoma. Od držav članic EU med drugim zahteva, da ustrezno uredijo sodelovanje javnosti v teh postopkih. Osnutek plana/programa in pripravljeno »okoljsko porocilo [environmental report]« je potrebno dati na voljo javnosti še preden gre v formalno proceduro. Javnosti je potrebno dati zgodnje in dejanske možnosti za izražanje svojih mnenj v primernem casovnem okviru. Države članice določijo podrobnejši nacrt informiranja in sodelovanja javnosti ter seznam planov/programov, za katere je SPVO obvezna oz. postopek, po katerem se obveznost določa za vsak plan/program posebej.

• Protokol o strateški presoji vplivov na okolje

Protokol, ki ga je Slovenija podpisala maja 2003 v Kijevu, določa možnosti za sodelovanje javnosti še natančneje od direktive o SPVO. »Javnost« definira kot eno ali več fizicnih ali pravnih oseb in njihova združenja, organizacije ali skupine. V osmem clenu določa, da pri SPVO potrebno zagotoviti zgodnje, pravocasne in dejanske možnosti za udeležbo javnosti z vsemi odprtimi možnostmi. Zato je potrebno zagotoviti pravocasno dostopnost osnutkov nacrtov ali programov ter porocila o stanju okolja. Javnosti mora biti dana priložnost izraziti svoje mnenje o osnutkih nacrtov ali programov v razumnem casovnem roku. Prav tako je potrebno določiti podrobne nacine obveščanja javnosti in posvetovanja z njo in da so ti javno dostopni. Javnosti je zato potrebno posredovati informacije o predlaganem nacrtu, njegovem znacaju, organu, odgovornemu za sprejetje, predviden osnutek ter podatke o:

- zacetku postopka,
- priložnostmi za udeležbo javnosti,
- casom in krajem predvidene udeležbe javnosti,
- organu, pri katerem je mogoče dobiti ustrezne podatke in kjer so ti podatki deponirani zaradi preucitve s strani javnosti,
- organu, kateremu se lahko predložijo pripombe ali vprašanja ter casovni raspored glede dostave pripomb ali vprašaj,
- razpoložljivimi okoljskimi in zdravstvenimi podatki, pomembnimi za predlagani nacrt ali program.

- **Aarhuška konvencija**

Slovenija je podpisnica Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odlocanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah. V 6. in 7. clenu so podrobno določene tudi možnosti za sodelovanje javnosti pri nacrtech, programih in politikah v zvezi z okoljem. Relevantna določila so predvsem naslednja:

- Ko pogodbenica javnosti zagotovi potrebne informacije, sprejme ustrezne praktične in/ali druge ukrepe, da zagotovi pregledno in pravicno udeležbo javnosti pri pripravi nacrto in programov v zvezi z okoljem.
- Zagotoviti je treba ustrezno casovno obdobje za posamezne faze pri udeležbi javnosti, da je na voljo dovolj casa za obveščanje javnosti in da se javnost lahko pripravi in učinkovito sodeluje pri okoljskem odlocanju.
- Pogodbenica zagotovi udeležbo javnosti na zacetku odlocanja, ko so še vse možnosti odprte in lahko javnost učinkovito sodeluje.
- Pogodbenica zagotovi, da se pri odlocitvah ustrezno upošteva izid udeležbe javnosti.
- Ustrezen organ javne oblasti ob upoštevanju ciljev te konvencije opredeli javnost, ki lahko sodeluje. Pogodbenica si primerno prizadeva zagotoviti možnosti za udeležbo javnosti pri pripravi politik, ki se nanašajo na okolje.

- **Direktiva o sodelovanju javnosti pri oblikovanju določenih planov in programov, ki se ticejo okolja (2003/35/EC), ki dopolnjuje direktivi 85/337/EEC in 96/61/EC z vidiki sodelovanja javnosti in dostopa do pravnega varstva**

Direktiva sledi določilom Aarhuške konvencije in opredeljuje »zainteresirano javnost« kot prizadeto, potencialno prizadeto ali zainteresirano za sodelovanje procesu odlocanja. Direktiva tudi doloca, da je potrebno javnost obvestiti v zgodnji fazi odlocanja, da imajo posamezniki in organizacije možnost, da se seznanijo in opredelijo glede vplivov na okolje v procesu odlocanja. Direktiva tudi doloca, da je potrebno opredeliti rezultate sodelovanja javnosti in obvestiti javnost o sprejetih odlocitvah.

- **Slovenska zakonodaja**

Strateška presoja vplivov na okolje je opredeljena v slovenski zakonodaji kot celovita presoja vplivov na okolje. Zakon o varstvu okolja v 54. clenu opredeljuje celovito presojo kot podlago, na kateri izda ministrstvo za okolje svoje soglasje. Soglasje je potrebno pridobiti pred sprejemom državnih in obcinskih prostorskih planskih aktov ter sektorskih nacrto gospodarjenja z zakonsko določenimi naravnimi dobrinami. Zakon predvideva, da se podrobnejša vsebina in metodologija za izdelavo študije za celovito presojo vplivov na okolje, kamor sodi tudi nacrt sodelovanja javnosti, opredeli s podzakonskim aktom.

Trenutno so v pripravi predlogi sprememb in dopolnitev Zakona o varstvu okolja, ki se bodo nanašali tudi na strateške presoje vplivov na okolje. Po napovedih pripravljavcev bodo pri pripravi predlogov amandmajev upoštevani Direktiva o SPVO in Aarhuška konvencija. Predlog podzakonskega akta, ki bo podrobneje določal metodologijo, pa bo predvidoma pripravljen do konca leta 2004.

9. Viri in literatura

- Dusik, Jiri (ur.) (2001): International Workshop on Public Participation and Health Aspects in Strategic Environmental Assessment
- (2001) Direktiva o SPVO (Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment)
- (2003) Implementation of Directive 2001/42/EC on the assessment of the effects of certain plans and programmes on the environment, European Commission, 23. september 2003, <http://europe.eu.int/comm/environment/>
- (2003) Draft Elements for a Protocol on Strategic Environmental Assessment, Economic and Social Council, United Nations
- Kontic, Branko in Milena Marega (ur.) (2000): Trajnostno regionalno razvojno nacrtovanje, Metodološka priporočila za izdelavo SPVO razvojnih programov, planov politik, Regionalni center za okolje za Vzhodno in Srednjo Evropo, Ljubljana
- Marega, Milena in Kos, Drago (ur.) (2002): Aarhuška konvencija v Sloveniji, Strokovna priporočila za implementacijo Konvencije o dostopu do informacij, udeležbi javnosti pri odlocanju in dostopu do pravnega varstva v okoljskih zadevah, Regionalni center za okolje za Vzhodno in Srednjo Evropo, Ljubljana
- Public participation in Making Local Environmental Decisions, The Aarhus Convention Newcastle Workshop, Good Practice Handbook
- Sodelovanje javnosti pri sprejemanju odlocitev in pri pripravi strategij, programov in projektov, Posvet 28. 3. 2002, Mnenja in predlogi udeležencev razprave za razvoj dobre prakse
- (2000) Strateške presoje vplivov regionalnih razvojnih programov na okolje in programi Strukturnih skladov Evropske unije/Evropska komisija, Generalni direktorat za okolje, Regionalni center za okolje za Vzhodno in Srednjo Evropo, Ljubljana
- Therivel, Riki in Rosario Partidario, Maria (1996): The Practice of Strategic Environmental Assessment, Earthscan Publications, London
- Tvevad, Anders in drugi (2002): Handbook on Public Participation in Environmental Impact Assessment Procedures in Poland
- Zakon o varstvu okolja, <http://www.sigov.si/mop/>